

BAKA ISTVÁN

Pataki Ferencről két tételben*

1. PATAKI FERENC TÁRLATA ELÉ

Pataki Ferenc toronyban lakik, mint egy várúr, ám ha udvarnépét kívánja látni, nem elég a csengőhöz nyúlnia – ecsetjével kell őket előcsalogatnia az álmok és révedezések terméiből, s számos birtokát is csak ez a törekeny varázsszerszám mutathatja fel – néki és mindannyiunknak, akik megpróbáljuk követni őt.

Nehéz-e követni? A kínai legenda piktora csodálatos freskót alkotott a császár dísztermének falán, ám az irigy udvaroncok, akik féltek, hogy a mennyei birodalom ura kegyeit ezután az éhenkórász képíróra fogja pazarolni, s tőlük elfordítja fényességes tekintetét, mindjárt ócsárolni kezdték a remekművet. Ekkor a festő kinyitott képén egy festett kaput, s belépett rajta. Mielőtt becsukta volna maga mögött, visszafordult és hívogatóan intett az egybegyűltek felé. Ám aki megpróbált utánalépni, csak sima falfelületbe ütközött, a mű bezárult az értetlenek és szeretetlenek előtt.

Kitáru-e előttünk Pataki Ferenc művészete?

Harminchat képet látunk ebben a teremben, harminchat kapu nyílik ki vagy marad zárva a nézők előtt, harminchat kapu, melyek az elfogulatlanokat és tiszta szívüket bevezetik a művész világába, egy olyan világba, ahol nincs hajnal és sohasem delel a nap, hanem a délután vörösei-barnái váltakoznak az éjszaka jeges hidegével, amelyben megszűnik a különbség közeli és távollevő között, s ahol az alkony vérrel átítatott díszletei között iszonyú és felemelő csodák mennek végbe. Az egyik képen László, a szent király robot a csatába – vagy talán a kunok sötét szekér-tankjai elől menekül? A másikon Zrínyi Miklóst marcangolja a vadkan, míg fölötte az alkony mindennapos drámája vöröslök. Az antik táj ciprusai és romjai között kéken suhog a félelmetes Bagolyasszony, de megjelenik a mítosz nyájásabb arculata is: a képkeretre ragasztott kagylóból rózsaszín derengésben emelkedik fel a születő Vénusz, de csak határtalan finomsággal megfestett alsóteste – nőisége – bontakozik ki a jelenségek szorongást keltő gazdagságából, a dolgok zúrzavarán erőt vevő szépség jelképeként.

A vörös drámája, a kék síkos iszonyata helyére másutt a pusztulás rozsdaszíne, a sorvadó élet sárgája lép, mint a *Sártenger* vagy a *Száraz erdő* című képeken, a tragédia elégiává csöndesül, ám a drámai és az elégikus képekről egyaránt elmondható, hogy nem a színek ütköztetése kelti erős hatásukat, hanem szinte mindegyiken egy meghatározó, a mű fő gondolatát hordozó alapszín hullámzása, önnön árnyalataiban való szakadatlan újjászületése.

---

* *Baka István hagyatékából*

Költő vagyok, ha annak tekinthetem magam, nem művészettörténész, s még a saját szakmámban sem vállalkozom kritikusi szerepre. Ne várják tőlem e festett világ szakszerű elemzését. Mi ad hát jogot arra, hogy beszéljek róla? Csak az, hogy én is jártam – s járok naponta – abban a Parkban, ahol az a két parányi emberalak (talán Ady és Léda?) lépeget, előttem is ugyanolyan elérhetetlen fenségben tornyosul a Varázshegy, s számomra is olyan zaklatott, viharos alkonyatából fel-felvillanó a Város, amelyben élünk, mint festő-barátom, Pataki Ferenc számára. S ezért talán beléphetek azon a festett kapun, amely ebbe a világba vezet. S bár általában a verset illusztrálják képek, ezúttal hadd illusztrálja vers – az én Zrínyiről írt versem – Pataki Ferenc *Zrínyi és a vadkan* című festményét.

*Az alkony feltépett hasából
kifordult felhők lóbelek a láthatáron
gyűrűznek véresen miért is látom
mindenben ütközet nyomát
én kinek könyvtárszobám lett a világ
s nem ütközöm csak erdei vadakkal
s zörög a sok pergamensárga nappal
lapozhatom unottan ez maradt
s egy öregedő asszony szoknyasuhogása
ahogy estéknént teremről teremre járva
kioltja a fáklyákat mintha
szférák fekete ruhás angyala
oltogatná a csillagokat
és költhetem megint a verseket
de engem már a vers nem költ meg újra
s túl könnyű volt rímekből rakni várat
követlek hát a sűrűségbe bújva
soká rejtőztél tőlem Istenem
most végre szemtől szemben állsz velem
FELISMEREM VADKANPOFÁDAT*

Az Úr vadkanpofáját ismerte fel Pataki Ferenc Zrínyije is. Ez a vadkanpofa komorlik a *Csendélet térképpel* picit Magyarországa mögött. Legyen erő mindannyiunkban, hogy utolsó percünkig szembenézhesünk vele.

(Kézirat)

2. PATAKI FERENC JELEI

Kamaszkoromban, amikor még nemcsak költő, hanem minden akartam lenni, volt egy korszakom, amikor minden frissen írt vers végére sebtiben egy rajzot is kanyarítottam. Sosem voltam jó rajzoló, – mi volt az oka, hogy mégis magam akartam rajzban is folytatni a versekben megsejditett látomást? A kamasz gőgje, mindentakarása? Vagy inkább annak öntudatlan beismerése, hogy erőtlén vagyok még a bennem lüktető színek és képek szavakkal való visszaadására. Talán inkább az utóbbi, mert ahogy egyre jobban elsajátítottam

a képköltés nyelvi eszközeit, úgy hagytam föl fokozatosan ezekkel a képi lábjegyzetekkel, érezvén, hogy már nélkülük is elboldogulok. Pataki Ferenc nem kamaszként, hanem mesterévei derekán fordult ihletésért a költészethez, s teremtette meg a legkedvesebb verseitől ösztönözve azt a jelrendszert, mellyel nemcsak a költészet, hanem a jelenségek világának legbenső lényegéig hatol e kiállítás képein. Ezek a jelek ezért nem illusztrációk és nem lábjegyzetek (bocsássa meg a művész és közönsége, hogy a magam egykori próbálkozásai felől közelítettem meg művét), hanem a verset befogadó s mindjárt magáévá hasonlító alkotó gesztusai: a ráérzés és még inkább a ráértés mozdulatai, az agyban képpé vált szavak lemeztelenítése – lényeggé, azaz jellé redukálása, olyan szimbólumokká, amilyenekké a kínai írás vált fejlődése-alakulásai évszázadai során. Ezek a fekete és barna ecsetvonások, keresztek és gyászcsillagok, napok és félholdívek, melyek mintegy megkoronázzák a gyöngybetűkkel leírt verseket, a teremtve-befogadó vagy befogadva-teremtő művésztől legalább akkora – vagy még nagyobb pontossággal vallanak, mint tárgyukról: a magyar költészet évszádairól.

Bámulatra méltó a művész érdeklődésének tágassága is: Arany János rezignált bölcsessége éppúgy rezonanciát kelt benne, mint Csokonai túll-áttörtsége, Petőfi dacos indulatossága éppúgy, mint Pilinszky aszketikus maga-átadása. S több mint gesztus a Szegedhez kötődő költők verseinek körülindázása – különösen Petri-Csathó és Simai Mihály sorainak jellé csupaszítását érzem igen szerencsésnek, és az általam is szeretett költők világához méltónak.

Pataki Ferenc mindent tud, amit egy festőnek és grafikusnak tudnia kell. Főlényes rajztudása és színérzékelése birtokában minden mesterségi fogásáról lemondhat a végső egyszerűség kedvéért – gesztusai, végletesen leegyszerűsített (lelényegített) jelei is éppoly hitelesek, mint az olajfestmények szín- és formagazdag kavargása. Nékem az élete utolsó nagy korszakában stílust váltó Pilinszkyt idézi – a csontig lecsupaszított szenvedés asketizizálásának stílusát, ami már nem is stílus, hanem magatartás, s nem is magatartás, hanem a lélek vacogása a bezárt kapukkal a komorló mennyország küszöbén.